

Πρίγκηπος

Περίληψη :

Το νησί της Πριγκήπου ανήκει στο σύμπλεγμα των Πριγκηποννήσων, είναι το μεγαλύτερο του συμπλέγματος και το πιο απομακρυσμένο από την Κωνσταντινούπολη. Μετά την Άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Οθωμανούς εγκαταστάθηκαν στο νησί ελληνορθόδοξες οικογένειες από τα παράλια χωριά της Μαύρης θάλασσας. Στα μέσα του 19ου αιώνα εξελίχθηκε σε παραθεριστικό θέρετρο των πλούσιων κατοίκων της Πόλης και γνώρισε σημαντική πληθυσμιακή αύξηση. Σήμερα το νησί έχει περίπου 100 ελληνορθόδοξους κατοίκους.

Άλλες Ονομασίες

Cezire-i Surh, Kizilada, Büyükkada

Γεωγραφική Θέση

Πριγκηπόννησα

Ιστορική Περιοχή

Προποντίδα

Διοικητική Υπαγωγή

Μητροπολιτικός δήμος Κωνσταντινούπολης (İstanbul Büyükşehir Belediyesi)

1. Τοποθεσία

Το νησί της Πριγκήπου είναι το μεγαλύτερο του συμπλέγματος των Πριγκηποννήσων και το πιο απομακρυσμένο από την [Κωνσταντινούπολη](#). Απέχει έντεκα μίλια από το λιμάνι της Πόλης. Η έκταση της Πριγκήπου ανέρχεται σε 5,5 τετραγωνικά χιλιόμετρα και 5.200 μέτρα μήκος, ενώ στο φαρδύτερο σημείο της δεν ξεπερνά τα 1.900 μέτρα πλάτος. Η υψηλότερη κορυφή του νησιού, με το μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου (Yücetere), φτάνει τα 202 μέτρα.¹

Ο Σκαρλάτος Βυζάντιος αναφέρει τα εξής σχετικά με το νησί: «Η νήσος αυτή, παρατείνουσα απ' άρκτου προς ανατολάς τε και μεσημβρίαν, εις μήκος τριών, ως έγγιστα, μιλίων, χωρίζεται της Χάλκης δι' εξασταδίου, ή, κατά τον Γύλλιον, πεντασταδίου πορθμού, και κατά μεν την καλλιέργειαν, την ωραιότητα, και την πολυανθρωπίαν αμιλλάται προς εκείνην, την υπερβαίνει δε διπλασίως κατά τε την έκτασιν και το ύψος, ως έχουσα το υψηλότερον όρος όλων των νήσων τούτων, ου τινος ελαττούται και αυτό το της Αντιγόνης, όθεν και ονομάζεται κοινώς Μεγάλον Νησί (Μπουγιούκ-αδά)».²

2. Ιστορία

2.1. Βυζαντινή περίοδος

Τη Βυζαντινή περίοδο, το χωριό Καρυές ή Καρυά αποτελούσε το μοναδικό οικισμό του νησιού. Βρισκόταν στον όρμο του Αγίου Νικολάου, στα ανατολικά παράλια του νησιού, και τον κατοικούσαν αλιείς. Η Πριγκήπος υπήρξε τόπος εξορίας τα Βυζαντινά χρόνια. Ανάμεσα στις σημαντικές προσωπικότητες που εξορίστηκαν εδώ συγκαταλέγονται ο επίσκοπος της μεγάλης Αρμενίας Ναρσής, οι αυτοκράτειρες Ειρήνη και Ζωή και η Άννα Δαλασσηνή. Ο ανώνυμος συγγραφέας του έργου *Κωνσταντινιάς* αναφέρει ότι η Πριγκήπος «έλαβε το όνομα τούτο ιδιαιτέρως από τινας βασιλίδας, βασιλοπαιδας, και περιφανείς άλλας γυναίκας, αι οποίαι περιπεσούσαι εις συμφοράς, εις το κατά την Νήσον ταύτην κείμενον επίσημον γυναικείον Μοναστήριον».³ Κατά μία άλλη

Πρίγκηπος

άποψη όμως που στηρίζουν, για παράδειγμα, οι Hammer και Janin, η προσωνυμία αυτή οφείλεται στον αυτοκράτορα [Ιουστίνο Β'](#) (565-578), ο οποίος είχε χτίσει ένα παλάτι στο νησί αυτό.⁴

2.2. Μετά την Άλωση

Τα χρόνια αμέσως μετά την [Άλωση](#), το νησί είχε ερημώσει. Ο σουλτάνος [Μωάμεθ Β' ο Πορθητής](#) εγκατέστησε αργότερα στο νησί ρωμαίικες οικογένειες από τα παράλια χωριά της Μαύρης Θάλασσας και παραχώρησε την επικαρπία των Πριγκηποννήσων στον καπουδάν πασά, δηλαδή τον αρχιναύαρχο του οθωμανικού στόλου.⁵

Ο Petrus Gyllius (1499-1555) καταγράφει στο οδοιπορικό του, εκτός από τα ερείπια της παλιάς βυζαντινής μονής γυναικών, και τη Χώρα Πριγκήπου, που πιθανώς άρχισε εκείνη την εποχή να εξελίσσεται και να εξαπλώνεται στη βορειοανατολική ακτή του νησιού.⁶

Οι Οθωμανοί αποκαλούσαν την Πρίγκηπο Cezire-i Surh ή Kizil ada, δηλαδή Ερυθρόνησο, από το σκουροκόκκινο χρώμα των σιδηρούχων βράχων της.

Κατά τα τέλη του 16ου αιώνα, παρήκμασαν οι Καρυές, που ήταν ο παλαιότερος οικισμός του νησιού. Σύμφωνα με τον Ε.Ç. Kömürçian, οι οικισμοί της Πριγκήπου λεηλατούνταν συχνά από τα πληρώματα του οθωμανικού στόλου και οι συνεχείς αυτές επιδρομές συντέλεσαν στη βαθμιαία εγκατάλειψη και παρακμή των Καρυών.⁷ Το 16ο αιώνα κατοικήθηκαν και οι περιοχές που βρίσκονται γύρω από τον Άγιο Δημήτριο. Εποικισμοί σημειώνονται και μετά τα Ορλωφικά, όταν ξεριζωμένοι Πελοποννήσιοι [μετανάστευσαν](#) μαζικά προς τα μικρασιατικά παράλια και τα νησιά της Προποντίδας. Οι κυριότερες ενασχολήσεις των κατοίκων ήταν το ψάρεμα και η παραγωγή κρασιού.

2.3. Από το 19ο έως τον 21ο αιώνα

Στα μέσα του 19ου αιώνα το νησί σταδιακά εξελίχθηκε σε παραθεριστικό θέρετρο των πλούσιων κατοίκων της Πόλης. Η παλιά κοινωνία των ψαράδων και των οινοπαραγωγών άλλαξε ριζικά. Όταν ξεκίνησαν τα τακτικά δρομολόγια των πλοίων, το 1846, το νησί συνδέθηκε με την Κωνσταντινούπολη. Με την έλευση του ατμόπλοιου και την καθιέρωση των τακτικών δρομολογίων η περιοχή εντάχθηκε στον αστικό ιστό. Έτσι, από τα μέσα του 19ου αιώνα τα Πριγκηπόννησα μετατράπηκαν σταδιακά σε θέρετρα της ρωμαίικης κοινότητας της Κωνσταντινούπολης.

Ο Βυζάντιος αναφέρει σχετικά: «Αλλ' όσοι ενθυμούνται τας Νήσους, και ιδίως την Πρίγκηπον, ουχί προ τεσσαράκοντα και τριάκοντα ετών, αλλά προ δεκαπέντε μόνον, ματαιώς ήθελον αναζητήση εν αυταίς σήμερον την ευάρεστον μοναξίαν και ηρεμίαν εκείνην, την οποίαν, φεύγοντες την τύρβην και τον θόρυβον της Πόλεως, ανεζήτουν και ανεύρισκον κατ' έτος μεταξύ της ατημελήτου φύσεως και των αγρίων νησιωτικών θάμνων, ακαλλιεργήτων καθώς ήσαν απλοϊκά και ακαλλιέργητα και τα ήθη και έθιμα των ευαρίθμων αυτών κατοίκων, μόλις συμποσούμενων τω 1816 εις 1200. Σήμερον η Πρίγκηπος και η Χάλκη μετρούσι τους κατοίκους αυτών κατά χιλιάδας, πάσης φυλής, παντός γένους, και πάσης θρησκείας και γλώσσης· σήμερον ο πολίτης, μεταβαίνων επί πτερυγίων ατμού εις τας νήσους, απαντά την αυτήν πανσπερμίαν, την αυτήν οχλοβοήν, την αυτήν εθιμοταξίαν, ην άφηκεν εν τη μεγαλοπόλει, δαπάνην δε μόνον και πολυτέλειαν ασυγκρίτως περισσοτέραν, και καπνόν, νίτρου και θειαφίου του των μαχχυταπίων, πνιγηρότερον».⁸

Πρίγκηπος

Στο Λεξικόν Ιστορίας και Γεωγραφίας των Βουτυρά και Καρύδη αναφέρονται τα εξής σχόλια σχετικά με το θέμα της ανάπτυξης του νησιού: «το δε επ' αυτής πολίχνιον, όπερ, ίσως, εν ου μακρώ μέλλοντι, αποτελέσει πόλιν αξιόλογον και κομψήν, συνοικίζεται υπό Ελλήνων και Αρμενοκαθολικών και τινων Δυτικών».⁹

Το 1861 οι πρόκριτοι της κοινότητας με την προτροπή του μητροπολίτη Χαλκηδόνας συντάσσουν τον «Κανονισμό της Δημογεροντίας και του Συμβουλίου της νήσου Πριγκήπου» στο πνεύμα της εκπόνησης των [γενικών κανονισμών](#) του [μιλλέτ](#) των Ρωμιών.¹⁰ Είναι ενδιαφέρον ότι, ενώ βρισκόμαστε σε μια εποχή κατά την οποία έχουν ξεκινήσει οι διαφοροποιήσεις των εθνοθηρσκευτικών ομάδων, στη συνέλευση της κοινότητας, όπως φαίνεται από τα ονόματα των συμμετεχόντων, εκτός από τους ελληνορθόδοξους συμμετείχαν και μέλη άλλων εθνοθηρσκευτικών ομάδων του ορθόδοξου μιλλέτ.

3. Πληθυσμός

Σύμφωνα με οθωμανικές καταγραφές, το 1548 κατοικούσαν 191 Ρωμιοί στο νησί.¹¹ Έναν αιώνα αργότερα, δηλαδή το 17ο, ο Εβλιγιά Τσελεμπί θα σημειώσει ότι η Χώρα της Πριγκήπου αριθμούσε περίπου διακόσιες οικίες.¹² Ο πληθυσμός της Πριγκήπου μέχρι τα μέσα περίπου του περασμένου αιώνα αποτελούνταν σε πολύ μεγάλο βαθμό από Ρωμιούς. Στις αρχές του 20ού αιώνα, η ορθόδοξη κοινότητα της Πριγκήπου αριθμούσε πλέον 1.350 οικογένειες.¹³ Από τη δεκαετία του 1930, όλο και περισσότερες οικογένειες της τουρκικής αστικής τάξης άρχισαν να παραθερίζουν στο νησί. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της εφημερίδας *Μακεδονία*, το 1951 η κοινότητα της Πριγκήπου αποτελούνταν από 500 οικογένειες.¹⁴ Σήμερα το νησί έχει περίπου 100 ορθόδοξους κατοίκους.¹⁵

4. Θρησκεία

4.1. Εκκλησίες

Μέχρι και το 1923 τα Πριγκηπόννησα υπάγονταν εκκλησιαστικά στη [μητρόπολη Χαλκηδόνας](#). Από το 1924 και μετά, δημιουργείται η μητρόπολη Πριγκηποννήσων. Δύο είναι οι σημαντικότερες εκκλησίες στο νησί: ο Άγιος Δημήτριος και η Κοίμηση της Θεοτόκου. Ο μητροπολιτικός ναός του Αγίου Δημητρίου θεμελιώθηκε το 1860 πάνω στα ερείπια βυζαντινού ναού. Πρόκειται για [τρίκλιτη βασιλική](#) και διαθέτει τρεις εισόδους. Ο ναός της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, που βρίσκεται στην κεντρική πλατεία της Χώρας της Πριγκήπου, ανοικοδομήθηκε το 1735. Ανακαινίστηκε το 1793 και το 1871.¹⁶

4.2. Μονές

Για πολλούς αιώνες η ιστορία της Πριγκήπου ήταν στενά συνυφασμένη με τα μεγάλα μοναστήρια της. Τα πιο σημαντικά είναι τα εξής: Το μοναστήρι της Θείας Μεταμορφώσεως του Σωτήρος Χριστού, του Αγίου Νικολάου και του Αγίου Γεωργίου του Κουδουνά. Η πρώτη είναι γνωστή και ως μονή του Χριστού. Για μικρό διάστημα σε αυτή φιλοξενήθηκε το Ορφανοτροφείο Πριγκήπου.

Η μονή του Αγίου Γεωργίου (Κουδουνά), σύμφωνα με την παράδοση, χτίστηκε κατά το 960, την εποχή του αυτοκράτορα [Νικηφόρου Φωκά](#). Βρίσκεται στην υψηλότερη κορυφή των Πριγκηποννήσων. Η παλαιότερη μονή καταστράφηκε κατά την [Δ' Σταυροφορία](#). Η νέα μονή χτίστηκε στα μέσα του 18ου αιώνα με τις προσπάθειες του μοναχού Ησαΐα. Φαίνεται όμως ότι σύντομα περιήλθε σε ένδεια και έτσι την επιμέλειά της ανέλαβε η

Πρίγκηπος

συντεχνία των μπακάληδων (παντοπωλών) μέχρι και το 1781, οπότε και ανατέθηκε στη μονή της Λαύρας στην Πελοπόννησο. Η μονή χρησίμευσε πολύ καιρό ως καταφύγιο νευροπαθών και φρενοβλαβών.¹⁷

Η μονή της Θείας Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, πιο γνωστή ως Χριστός, είναι χτισμένη στα νοτιοδυτικά της Χώρας. Η ίδρυσή της ανάγεται στα Βυζαντινά χρόνια. Το 1903 τα εισοδήματα της μονής εκχωρήθηκαν στο Εθνικό Ορφανοτροφείο. Τα κτήρια του ορφανοτροφείου ανεγέρθηκαν με χρήματα της ευεργέτιδος Ελένης [Γεωργίου Ζαορίφη](#). Από το 1903 μέχρι το 1956 το ορφανοτροφείο είχε προσφέρει φροντίδα σε 5.744 παιδιά. Από το 1964 όμως απαγορεύτηκε η λειτουργία του.¹⁸

Η πατριαρχική και **σταυροπηγιακή** μονή του Αγίου Νικολάου, που αναφέρεται από περιηγητές του 18ου αιώνα, στέγασε προσωρινά τη [Μεγάλη του Γένους Σχολή](#) (ήταν γνωστή ως Σχολή Ελληνικών Μαθημάτων). Το 1852 καταστράφηκε ο ναός από πυρκαγιά, αλλά ανοικοδομήθηκε το 1860. Λέγεται ότι στις εργασίες ανοικοδόμησης βοήθησαν και Ρώσοι αξιωματικοί, αιχμάλωτοι του Κριμαϊκού πολέμου.¹⁹ Στα κτήρια αυτής της μονής φιλοξενήθηκαν τα παιδιά του ορφανοτροφείου της ρωμαϊκής κοινότητας της Πριγκήπου, όταν οι αρχές έκλεισαν το κτήριο του Εθνικού Ορφανοτροφείου.

4.3. Αγιάσματα

Το αγίασμα του Αγίου Γεωργίου βρίσκεται πάνω στο λόφο του μοναστηριού του Αγίου Γεωργίου του Κουδουνά. Είναι λιθόκτιστο με ξύλινη οροφή. Το αγίασμα πανηγυρίζει δύο φορές το χρόνο, στις 23 Απριλίου και στις 24 Σεπτεμβρίου. Παλαιότερα οι προσκυνητές συνήθιζαν να φέρουν στο μοναστήρι και στο αγίασμα ανθρώπους με διανοητικά προβλήματα για να τους περιλούσουν με αγιασμένο νερό, που θεωρούνταν θαυματουργό και ιαματικό. Άλλα αγιάσματα του νησιού είναι του Αγίου Νικολάου στην αυλή του ομώνυμου μοναστηριού, της Αγίας Φωτεινής και των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης. Τα αγιάσματα της Αγίας Παρασκευής, του Αγίου Ιωάννου και των Αγίων Θεοδώρων δε σώζονται.²⁰

5. Νεκροταφείο

Το κοινοτικό νεκροταφείο του κοιμητηριακού ναού του Προφήτη Ηλία βρίσκεται κοντά στη μονή Αγίου Νικολάου. Νεκροταφείο υπήρχε και στο ναό του Χριστού. Από το 1887 όμως και έπειτα από παράκληση του ηγούμενου της μονής απαγορεύτηκε η ταφή νεκρών στη μονή του Χριστού. Η κοινότητα αναζήτησε άλλο χώρο, προς τη Μαύρη Πέτρα, για να χτιστεί νέο νεκροταφείο το 1888. Παλαιότερο νεκροταφείο βρισκόταν και κοντά στην εκκλησία του Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου, που κατεδαφίστηκε το 1925.²¹

6. Εκπαίδευση

Το 1850 κατασκευάστηκε ένα ξύλινο κτίσμα για τις ανάγκες του κοινοτικού σχολείου. Στις αρχές του 20ού αιώνα η ορθόδοξη κοινότητα της Πριγκήπου συντηρούσε μία μεικτή αστική σχολή με 250 μαθητές και παρθεναγωγείο με 260 μαθήτριες.²² Όταν το κτήριο αυτό καταστράφηκε έπειτα από πυρκαγιά το 1914, χτίστηκε το νέο τριώροφο πέτρινο κτήριο του σχολείου στον αυλόγυρο του ναού του Αγίου Δημητρίου. Από το 1933 και μετά, το σχολείο έγινε μεικτό. Το 1955 και σύμφωνα με τα στοιχεία που παραθέτει ο Χριστόφορος Χρηστίδης από το προσωπικό του αρχείου, η εν λόγω κοινότητα διέθετε δύο εξατάξια δημοτικά σχολεία, ένα μορφωτικό σύνδεσμο και μία φιλόπρωχο αδελφότητα.²³ Από το 1964 μέχρι το 1974, στο κτήριο αυτό

Πρίγκηπος

Λειτουργούσαν το δημοτικό σχολείο του ορφανοτροφείου τις πρωινές ώρες και το δημοτικό της κοινότητας το απόγευμα. Το 1977 έκλεισε το δημοτικό σχολείο του ορφανοτροφείου έπειτα από διαταγή του υπουργείου Παιδείας.²⁴

Ο αριθμός των μαθητών στα κοινοτικά εκπαιδευτικά ιδρύματα της Πριγκήπου είναι ενδεικτικός και αντιπροσωπευτικός της εξέλιξης της παιδείας αλλά και της δημογραφικής πορείας της κοινότητας. Το σχολικό έτος 1925-1926 φοιτούσαν 130 μαθητές και 135 μαθήτρες. Το 1933 ο συνολικός αριθμός των μαθητών ήταν 214. Το σχολικό έτος 1951-1952 φοιτούσαν συνολικά 106 μαθητές και το έτος 1961-1962 οι μαθητές ήταν 117. Μία δεκαετία μετά, το σχολικό έτος 1971-1972, ο αριθμός αυτός είχε μειωθεί στους 50 μαθητές. Το 1981-1982 υπήρχαν πια μόνο 8 και το 1988-1989 2 μαθητές.²⁵

1. Μήλλας, Α., *Κτηματολόγιον Νήσου Πριγκήπου* (Αθήνα 2006), σελ. 9.
2. Βυζάντιος, Σ., *Η Κωνσταντινούπολις. Περιγραφή Τοπογραφική, Αρχαιολογική και Ιστορική Β* (Αθήνα 1862), σελ. 311.
3. *Κωνσταντινιάς Παλαιά τε και Νεωτέρα, Συνταχθείσα Παρά Ανδρός Φιλολόγου και Φιλαρχειολόγου* (Βενετία 1824), σελ. 167.
4. Μήλλας, Α., *Κτηματολόγιον Νήσου Πριγκήπου* (Αθήνα 2006), σελ. 9.
5. Μήλλας, Α., *Κτηματολόγιον Νήσου Πριγκήπου* (Αθήνα 2006), σελ. 11.
6. Gyllius, P., *İstanbul Boğazi* (İstanbul 2000), σελ. 245-246.
7. Kömürciyan, E.Ç., *XVII. Asırda İstanbul* (İstanbul 1988), σελ. 50.
8. Βυζάντιος, Σ., *Η Κωνσταντινούπολις. Περιγραφή Τοπογραφική, Αρχαιολογική και Ιστορική Β* (Αθήνα 1862), σελ. 312-313.
9. Βουτυράς, Σ.Ι. – Καρύδης, Γ., *Λεξικόν Ιστορίας και Γεωγραφίας* (Κωνσταντινούπολις 1881), σελ. 983.
10. Μήλλας, Α., *Κτηματολόγιον Νήσου Πριγκήπου* (Αθήνα 2006), σελ. 35-36.
11. Μήλλας, Α., *Κτηματολόγιον Νήσου Πριγκήπου* (Αθήνα 2006), σελ. 14-15.
12. Μήλλας, Α., *Κτηματολόγιον Νήσου Πριγκήπου* (Αθήνα 2006), σελ. 16-17.
13. Μήλλας, Α., *Κτηματολόγιον Νήσου Πριγκήπου* (Αθήνα 2006), σελ. 63.
14. Σταματόπουλος, Κ.Μ., *Η τελευταία αναλαμπή. Η κωνσταντινουπολίτικη ρομηοσύνη στα χρόνια 1948-1955* (Αθήνα 1996), σελ. 291.
15. Σταυρίδης, Β., *Αι Μητρόπολεις Χαλκηδόνος, Δέρκων και Πριγκηποννήσων Α* (Θεσσαλονίκη 1991), σελ. 284.
16. Γκίνης, Ν. – Στράτος, Κ., *Εκκλησίες της Κωνσταντινούπολης* (Αθήνα 1999), σελ. 179-183. *Ημερολόγιον 2008. Οικουμενικόν Πατριαρχείον* (Αθήνα 2007), σελ. 197.
17. Μαλέτσκος, Α.Μ., «Η εν τη Νήσω Πρίγκηπω Ιερά Μονή Αγίου Γεωργίου του Κουδουνά», *Επετηρίδα της Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών* (Αθήνα 1940), σελ. 281-297.

Πρίγκηπος

18. Gürsoy, Ç., *Büyükkada Yetimhanesi* (İstanbul 2001), σελ. 11-12.
19. Γκίνης, Ν. – Στράτος, Κ., *Εκκλησίες της Κωνσταντινούπολης* (Αθήνα 1999), σελ. 184.
20. Ατζέμογλου, Ν., *Τα Αγιάσματα της Πόλης* (Αθήνα 1990), σελ. 157-160.
21. Παπάς, Α., «Σημειώσεις επί των ορθοδόξων νεκροταφείων της Πόλης κατά το ΙΘ΄ και Κ΄ αιώνα», *Η Καθ' Ημάς Ανατολή Ε* (Αθήνα 2000), σελ. 41.
22. Μήλλας, Α., *Κτηματολόγιον Νήσου Πριγκήπου* (Αθήνα 2006), σελ. 63.
23. Büyükkarci, S., *Türkiye'de Rum Okulları* (Konya 2003), σελ. 139-143.
24. Χρηστίδης, Χ., *Τα Σεπτεμβριανά* (Αθήνα 2000), σελ. 307.
25. Σταυρίδης, Β., *Αι Μητροπόλεις Χαλκηδόνας, Δέρκων και Πριγκηποννήσων* (Θεσσαλονίκη 1991), σελ. 286.

Βιβλιογραφία :

	Σταματόπουλος Κ.Μ. , <i>Η τελευταία αναλαμπή. Η κωνσταντινουπολίτικη ρωμησοσύνη στα χρόνια 1948-1955</i> , Αθήνα 1996
	Χρηστίδης Χ. , <i>Τα Σεπτεμβριανά</i> , Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, Αθήνα 2000
	Ατζέμογλου Ν. , <i>Τα Αγιάσματα της Πόλης</i> , Αθήνα 1990
	Βυζάντιος Σ. , <i>Η Κωνσταντινούπολις. Περιγραφή Τοπογραφική, Αρχαιολογική και Ιστορική</i> , Β, Ανδρέας Κορομηλάς, Αθήνα 1862
	Παπάς Α. , "Σημειώσεις επί των Ορθοδόξων Νεκροταφείων της Πόλης κατά το ΙΘ΄ και Κ΄ αιώνα", <i>Η Καθ' Ημάς Ανατολή</i> , Ε, 2000, 15-48
	Σταυρίδης Β. , <i>Αι μητροπόλεις Χαλκηδόνας, Δέρκων και Πριγκηποννήσων, τόμ. Α΄</i> , Θεσσαλονίκη 1991
	Στράτος Κ., Γκίνης Ν. , <i>Εκκλησίες της Κωνσταντινούπολης</i> , Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1999
	Kömürçiyen E.Ç. , <i>İstanbul Tarihi. XVII asırda İstanbul</i> , İstanbul 1988
	Gyllius P. , <i>İstanbul Boğazi (De Bosporo Thracio)</i> , Eren, İstanbul 2000
	Büyükkarci S. , <i>Türkiye'de Rum Okulları</i> , Yelken Basım-Yayın, Konya 2003
	Καρύδης Γ., Βουτυράς Σ.Ι. , <i>Λεξικόν Ιστορίας και Γεωγραφίας</i> , Βουτυράς Σ. και Σα, Κωνσταντινούπολις 1881
	Μήλλας Α. , <i>Κτηματολόγιον Νήσου Πριγκήπου</i> , Η Μνημοσύνη, Αθήνα 2006
	Gürsoy Ç. , <i>Büyükkada Yetimhanesi</i> , İstanbul 2001

Πρίγκηπος

Μαλέτσκος Α. Μ., "Η εν τη Νήσω Πρίγκηπω Ιερά Μονή Αγίου Γεωργίου του Κουδουνά", *Επετηρίδα της Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών*, 1940, 281-314.

Δικτυογραφία :

	Ecumenical Patriarchate
http://www.ec-patr.org/afieroma/churches/index.php?lang=en	
	İstanbul adaları
http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=40203	
	T.C. ADALAR KAYMAKAMLIĞI
http://www.adalar.gov.tr/	
	ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΠΡΙΓΚΗΠΟΝΝΗΣΩΝ
http://www.impringiponnison.org/	
	ΡΩΜΑΪΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ
http://www.phs.uoa.gr/dlab/rum_com1.htm#To_Ιστορικό_του_Προγράμματος	
	ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΙΓΚΗΠΙΑΝΩΝ
http://www.pringipos.gr/	

Γλωσσάριο :

	μιλλέτ, το
Ο διαχωρισμός των υπηκόων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ανάλογα με το θρήσκευμα διαμόρφωσε τη βάση του συστήματος των μιλλέτ. Κάθε μιλλέτ αποτελούσε κεντρική κοινοτική οργάνωση για τα μέλη κάθε θρησκευτικής ομάδας, κυρίως των μη μουσουλμάνων, με τους δικούς του θεσμούς και λειτουργίες ως προς τη θρησκεία, την εκπαίδευση, την απονομή δικαιοσύνης και την κοινωνική συνοχή. Παρότι η διάκριση των υπηκόων ανάλογα με το θρήσκευμα ήταν ανέκαθεν θεμελιώδης αρχή, τα μιλλέτ στην οργανωμένη θεσμικά μορφή τους ανάγονται κυρίως στα τέλη του 18ου αιώνα. Κατά το 19ο αιώνα, και κυρίως την εποχή των μεταρρυθμίσεων του Τανζιμάτ, έγιναν οι κεντρικοί θεσμοί ενσωμάτωσης των μη μουσουλμάνων υπηκόων στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.	
	σταυροπήγιο, το
Μονή ή και ναός που υπάγεται απευθείας στο Οικουμενικό Πατριαρχείο και δεν έχει εξάρτηση από τον τοπικό επίσκοπο. Όταν ο όρος αφορούσε χωριά, σήμαινε ότι αυτά εξαρτιόνταν, ιδίως ως προς την εκκλησιαστική φορολογία των κατοίκων, απευθείας από το Πατριαρχείο και όχι από την τοπική μητρόπολη.	
	τρίκλιτη βασιλική, η
Δρομικός (επιμήκης) τύπος ναού που υποδιαιρείται εσωτερικά σε τρία κλίτη: το μεσαίο και δύο πλάγια. Συχνά το μεσαίο κλίτος φωτίζεται από έναν υπερυψωμένο φωταγωγό. Κατά την Πρώιμη Βυζαντινή περίοδο χαρακτηρίζεται από τις μεγάλες διαστάσεις του.	

Πηγές

Κωνσταντινιάς Παλαιά τε και Νεωτέρα, *Συνταχθείσα Παρά Ανδρός Φιλολόγου και Φιλολογικού* (Βενετία 1824).

Βυζάντιος, Σ., *Η Κωνσταντινούπολις. Περιγραφή Τοπογραφική, Αρχαιολογική και Ιστορική Β* (Αθήναι 1862).

Kömürçüyan, E.Ç., *XVII. Asırda İstanbul* (İstanbul 1988).

Βουτυράς, Σ.Ι. – Καρούδης, Γ., *Λεξικόν Ιστορίας και Γεωγραφίας* (Κωνσταντινούπολις 1881).